

Dosarul nr. 2ra-2338/18

prima instanță: Judecătoria Chișinău, sediul Centru (I. Chirtoacă)

instanța de apel: Curtea de Apel Chișinău (A. Panov, M. Anton, V. Cotorobai)

DECIZIE

12 decembrie 2018

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al

Curții Supreme de Justiție,

în componența:

Președintele ședinței, judecătorul
judecătoriai

Oleg Sternioală
Ala Cobăneanu
Galina Stratulat
Mariana Pitic
Iurie Bejenaru

examinând recursul declarat de Cucer Vadim, reprezentat de avocatul Belousov Andrei,

în cauza civilă la cererea de chemare în judecată depusă de Cucer Vadim împotriva Penitenciarului nr. 13 municipiul Chișinău, Ministerului Justiției al Republicii Moldova, Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova, intervenient accesoriu Departamentul Instituțiilor Penitenciare cu privire la constatarea încălcării drepturilor și repararea prejudiciului moral,

împotriva deciziei din 25 ianuarie 2018 a Curții de Apel Chișinău, prin care au fost admise apelurile declarate de Ministerul Justiției al Republicii Moldova și Penitenciarul nr. 13 municipiul Chișinău, a fost casată hotărârea din 13 iulie 2017 a Judecătoriai Chișinău, sediul Centru și a fost pronunțată o hotărâre nouă de respingere a acțiunii,

c o n s t a t ă:

La 26 ianuarie 2016 Cucer Vadim a depus cerere de chemare în judecată împotriva Penitenciarului nr. 13 municipiul Chișinău, Ministerului Justiției al Republicii Moldova, Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova cu privire la constatarea încălcării dreptului garantat de art. 3 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (în continuare Convenție) și repararea prejudiciului moral în sumă de 1 000 000 de lei.

În motivarea acțiunii reclamantul a invocat că deși legislația națională nu reglementează repararea prejudiciului ca urmare a violării prevederilor CEDO, conform pct. 7 și 8 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 8 din 24.12.2012, în conformitate cu art. 12 alin. (3) Cod de procedură civilă, ținând cont de art. 13 din Convenție, se vor aplica direct prevederile acesteia, care prin art. 3 interzice tortura și tratamentul sau pedepsele inumane ori degradante sub orice formă.

Reclamantul a făcut trimitere la cele constatate prin Rapoartele Comitetului European pentru prevenirea torturii și tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante (CPT) efectuate în anii 1998, 2001, 2004 și 2007.

În susținerea pretențiilor reclamantul a invocat că pe perioada deținerii în Penitenciarul nr. 13, celulele erau supraaglomerate, cu o lumină naturală foarte slabă, iluminarea artificială mediocră, aerul infectat și fetid, hrana respingătoare și necomestibilă, iar temperatura pe timp rece era scăzută.

A mai invocat reclamantul că a fost nevoit să stea în celulă unde se fuma intens, în contextul în care el nu este fumător, acest fapt afectându-i grav sănătatea. A fost plasat și în carceră, unde era întuneric și frig, imposibil de dormit, era lipsit de lucrurile personale necesare pentru igiena personală. În decurs de 2 luni a fost transferat în circa 12 celule, acest fapt având scopul presării psihice. În celule nu era respectat spațiul de minimum de 4 m.p. pentru un deținut. Astfel, a considerat că condițiile în care a fost constrâns să execute pedeapsa închisorii se echivalează cu tratament inuman și degradant.

A susținut că a fost intimidat psihologic pentru a renunța la acțiunea sa și pretențiile înaintate în actualul proces.

Prin încheierea protocolară din 29 martie 2016 a Judecătoriei Centru, mun. Chișinău Departamentul Instituțiilor Penitenciare a fost introdus în proces ca intervenient accesoriu.

Prin încheierea din 20 decembrie 2016 a Judecătoriei Centru, mun. Chișinău Ministerul Justiției a fost introdus în proces ca pârât.

Prin hotărârea din 13 iulie 2017 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, acțiunea a fost admisă parțial; s-a constatată încălcarea art. 3 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale în privința lui Cucer Vadim și s-a încasat din bugetul de stat în beneficiul lui Cucer Vadim suma de 10 000 de lei cu titlu de prejudiciu moral. În rest, acțiunea a fost respinsă.

La 24 iulie 2017 și, respectiv, 02 august 2017 Ministerul Justiției și Cucer Vadim, au contestat cu apel hotărârea primei instanțe, unde Ministerul Justiției a solicitat casarea acesteia, cu emiterea unei noi hotărâri privind respingerea integrală a acțiunii, iar Cucer Vadim a solicitat admiterea integrală a acțiunii.

La 04 august 2017 Penitenciarul nr. 13 a depus apel împotriva hotărârii din 13 iulie 2017 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, solicitând casarea acesteia, cu emiterea unei noi hotărâri de respingere a acțiunii.

Prin încheierea din 24 octombrie 2017 a Curții de Apel Chișinău nu s-a dat curs cererilor de apel depuse de Ministerul Justiției și de Cucer Vadim.

Prin încheierea din 30 noiembrie 2017 apelul declarat de Cucer Vadim a fost restituit în temeiul art. 369 alin. (1) lit. a) Cod de procedură civilă, deoarece partea nu a înlăturat în interiorul termenului acordat de instanță neajunsurile indicate în încheierea prin care nu s-a dat curs cererii de apel.

Prin decizia din 25 ianuarie 2018 a Curții de Apel Chișinău au fost admise apelurile declarate de Ministerul Justiției al Republicii Moldova și Penitenciarul nr. 13 municipiul Chișinău, a fost casată hotărârea din 13 iulie 2017 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru și a fost pronunțată o hotărâre nouă de respingere a acțiunii.

La 05 septembrie 2018 Cucer Vadim, reprezentat de avocatul Belousov Andrei, a declarat recurs împotriva deciziei din 25 ianuarie 2018 a Curții de Apel Chișinău, solicitând casarea acesteia și menținerea hotărârii primei instanțe.

În motivarea recursului a invocat aplicarea și interpretarea eronată a normelor de drept material de către instanța de apel.

A menționat că administrația Penitenciarului nr. 13 nu a negat deținerea sa în celule fără respectarea cerințelor privind mărimea spațiului prevăzut.

În conformitate cu art. 434 Cod de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel. Termenul de 2 luni este termen de decădere și nu poate fi restabilit.

Materialele dosarului atestă că Curtea de Apel Chișinău a expediat în adresa recurentului copia deciziei instanței de apel, însă la materialele dosarului nu sunt probe care ar confirma recepționarea acesteia. Din aceste considerente, recursul declarat la data de 05 septembrie 2018 se consideră în termen.

Studiind materialele dosarului, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră recursul întemeiat și care urmează a fi admis cu casarea deciziei instanței de apel și menținerea hotărârii primei instanțe, din următoarele considerente.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. f) Cod de procedură civilă, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel și să mențină hotărârea primei instanțe.

În conformitate cu art. 432 alin. (4) Cod de procedură civilă, săvârșirea altor încălcări decât cele indicate la alin.(3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Cum rezultă din materialele dosarului, Cucer Vadim, adresându-se cu prezenta acțiune, a solicitat constatarea încălcării dreptului garantat de art. 3 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale .

Reclamantul are statut de condamnat și acțiunea înaintată spre examinare se referă la perioada cât a executat pedeapsa în Penitenciarul nr. 13 din Chișinău (23.10.2015 – 07.04.2016).

Invocând condițiile inumane și degradante de detenție, reclamantul a menționat că celulele erau supraaglomerate, cu o lumină naturală foarte slabă, iluminarea artificială mediocră, aerul infectat și fetid, hrana respingătoare și necomestibilă, iar temperatura pe timp rece scăzută. A mai invocat reclamantul că a fost nevoit să stea în celulă unde se fuma intens, în contextul în care el nu este fumător, acest fapt afectându-i grav sănătatea. A fost plasat și în carceră, unde era întuneric și frig, imposibil de dormit, era lipsit de lucrurile personale necesare pentru igiena personală. În decurs de 2 luni a fost transferat în circa 12 celule, acest fapt având scopul presării psihice. În celule nu era asigurat cel puțin 4 m.p. de spațiu per persoană.

Prima instanță, fiind investită cu judecarea cauzei, a constatat încălcarea art. 3 al Convenției în privința lui Cucer Vadim și a dispus încasarea din bugetul de stat în beneficiul lui Cucer Vadim a sumei de 10 000 de lei cu titlu de prejudiciu moral.

Instanța de apel, judecând cauza, a casat hotărârea primei instanțe, pronunțând o nouă hotărâre de respingere a acțiunii. Instanța de apel a menționat că în privința reclamantului, în perioada invocată de acesta, nu au fost admise încălcări care să genereze și să producă consecințe de ordin fizic sau psihic atât de grave care să plaseze situația și condițiile de deținere a acestuia sub limita minimă admisibilă, care să indice la survenirea efectelor tratamentului inuman și degradant față de persoană.

Colegiul menționează că instanța de apel eronat a stabilit circumstanțele cauzei și a dispus respingerea acțiunii, instanța de recurs dând apreciere hotărârii primei instanțe, ca fiind una legală și întemeiată.

În acest sens, instanța de recurs menționează că invocând articolul 3 din Convenție (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante), reclamantul s-a plâns că în perioada deținerii sale în Penitenciarul nr. 13 (23.10.2015 – 07.04.2016) s-a aflat în condiții degradante și inumane și anume: celule supraaglomerate, bloc sanitar în stare deplorabilă și care nu este despărți de restul celulei, lipsa butonului de chemare, temperaturi joase în celule, lipsa obiectelor de igienă personală, lipsa obiectelor de inventar din dotarea celulelor prevăzute de lege, aflarea în cameră cu fumători.

În conformitate cu art. 5 din Codul de procedură civilă, nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență, imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației.

Art.12 alin.(3) din Codul de procedură civilă prevede că în cazul inexistenței unei norme de drept care ar reglementa un raport litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, instanța se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului).

În acest sens și având în vedere art.13 din Convenție, în cazul în care acțiunea privind compensarea prejudiciilor pentru violarea art. 3 din Convenție nu cade sub incidența nici a Legii 1545 - XIII și nici a art. 313 din Codul de procedură penală, cauza se va soluționa aplicând direct prevederile Convenției și jurisprudența Curții Europene.

Conform prevederilor art. 3 din Convenție, se interzice tortura și tratamentul sau pedepsele inumane și degradante.

Art. 5 din Convenție garantează dreptul la liberate și siguranță și art. 8 din Convenție garantează dreptul la respectul domiciliului, corespondenței, a vieții private și de familie. Autorităților de stat le revin obligațiile în primul rând de a asigura respectarea acestor drepturi.

În jurisprudența sa Curtea a distins tratamentele inumane și tratamentele degradante și anume: tratament inuman este tratamentul prin care i se provoacă unei persoane, în mod intenționat, suferințe fizice și psihice foarte puternice.

Curtea a constatat că anumite condiții de trai (de existență) ale deținuților constituie tratamente inumane și/sau degradante și anume: suprapopularea din penitenciare - fiecare deținut trebuie să aibă un spațiu de cel puțin 4 m.p.; celulele nedotate, cu acces limitat sau lipsa accesului la lumina zile, puțin sau deloc

încălzite, fără sistem de ventilare, insalubre; lipsa posibilităților de recreare, lipsa hranei, lipsa unei asistențe medicale corespunzătoare.

Tratament degradant constituie maltratarea care este de natură să provoace victimei sentimente de frică, durere și inferioritate, culpabilă să o umilească și înjosească și să stopeze orice posibilitate de a opune rezistență fizică și morală. Pentru a determina dacă o anumită formă de tratament este degradantă în sensul art. 3 din Convenție, se va ține cont de faptul dacă scopul acestui tratament a afectat negativ personalitatea într-un mod incompatibil cu art. 3.

CtEDO a subliniat dreptul tuturor deținuților la condiții de detenție care să fie compatibile cu demnitatea umană, astfel încât să asigure că modul și metoda de executare a măsurilor impuse nu îi supun la stres sau la greutatea de o intensitate care să depășească nivelul inevitabil de suferință inerent în detenție; în plus, pe lângă sănătatea de deținuților, bunăstarea trebuie asigurată în mod adecvat, date fiind nevoile practice ale închisorii.

Condițiile de detenție se referă atât la mediu general, în care sunt deținute persoanele private de libertate, cât și regimul închisorii și condițiile specifice în care sunt ținuti deținuții.

Totuși, la examinarea chestiunilor cu privire la condițiile de detenție se disting în principal între două aspecte: pretinsa lipsă de condiții elementare a unui trai decent (ex: infectarea celulelor cu paraziți, lipsa luminii naturale, lipsa de încălzire a celulelor, lipsa condițiilor elementare de igienă personală, etc) și probleme cu asigurarea regimului de detenție (precum: restricții ale unor activități umane inerente, de ex: interdicții de plimbare, detenții solitare, supraaglomerarea, etc.).

Colegiu menționează că pentru a stabili condițiile concrete de detenție într-o anumită instituție la o anumită perioadă de timp urmează a se examina declarațiile persoanei prin prisma rapoartelor Comitetului European pentru prevenirea torturii și tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante (CPT), care efectuează periodic vizite de documentare în centrele de detenție din Republica Moldova.

Instanța de recurs menționează că rapoartele CPT pot fi luate ca probe și puse la baza motivării soluției.

În raportului CPT întocmit în urma vizitei la Penitenciarul nr. 13, pe perioada 14-25 septembrie 2015, se menționează că deși existau unele îmbunătățiri în decursul anilor în ceea ce privește condițiile materiale în penitenciar, în general, condițiile de detenție au rămas departe de a fi satisfăcătoare. Multe celule erau într-o stare proastă din punct de vedere a reparației și a aerisirii și aveau acces limitat la lumina naturală din cauza dimensiunilor mici ale ferestrelor. În plus, starea de igienă din celule lasă de dorit și multe dintre ele erau infestate cu gândaci. Totodată, deținuții trebuiau să doarmă pe saltele murdare, iar uneori chiar și în lipsa acestora. Delegația a primit, de asemenea, multe plângeri conform cărora celulele ar putea deveni foarte reci în timpul iernii. Adicional, în câteva celule de dimensiuni mari, delegația a observat că veceurile sunt separate doar parțial (unele fiind delimitate cu o perdea).

Situația a fost agravată și de faptul că majoritatea deținuților din arest preventiv în cadrul penitenciarului erau ținuti în condiții de supraaglomerare. Nivelul de supraaglomerare observat de delegație într-un număr mare de celule a fost pur și simplu inacceptabil.

CPT a observat că deținuții din cadrul Penitenciarului nr. 13 Chișinău au fost supuși unui regim degradant de detenție, constând în 1-2 ore de exerciții în aer liber pe zi, care erau efectuate în curți mici. Deținuții petreceau restul zilei închiși în celulele lor, adesea luni sau chiar ani de zile, într-o stare de incomoditate forțată, acest lucru fiind total inacceptabil. Prin urmare, în Penitenciarul nr. 13 au fost stabilite condiții de detenție de un nivel inacceptabil.

În această ordine de idei, examinând declarațiile reclamantului prin prisma raportului CPT care a observat condițiile de detenție inacceptabile din Penitenciarul nr. 13 mun. Chișinău, unde reclamantul s-a aflat în perioada 23 octombrie 2015– 05 decembrie 2015, în special deținerea în celule supraaglomerate, deținerea în celulă cu persoane care fumau în celulă, cât și lipsa încălzirii celulei în perioada rece a anului, instanța de recurs consideră că în speță condițiile de detenție pot fi considerate ca reprezentând un tratament inuman și degradant, or s-a stabilit depășirea nivelului minim de severitate prin prisma art. 3 din Convenție.

Astfel, Colegiul consideră că instanța de fond corect a constatat că deținerea lui Cucer Vadim în condițiile incompatibile cu respectul față de demnitatea umană și durata în care a fost deținut i-au provocat suferințe fizice și psihice și a dispus încasarea sumei de 10 000 de lei cu titlu de prejudiciu moral, aceasta constituind o satisfacție echitabilă și suficientă pentru prejudiciul suferit.

Raportând la caz cele invocate, instanța de recurs consideră că concluzia instanței de apel privitor la respingerea acțiunii este una greșită, rezultată din aprecierea arbitrară a probelor, ceea ce în conformitate cu prevederile art. 432 Cod de procedură civilă, constituie temei de casare a deciziei pronunțate.

În susținerea netemeinicii deciziei instanței de apel, se aduc prevederile art. 118 alin. (1) Cod de procedură civilă, conform cărora fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale dacă legea nu dispune altfel.

Colegiu constată că instanța de apel și-a motivat soluția punând la baza concluziilor sale mențiunile pârâților expuse în cererile de apel. În opinia instanței de recurs acestea nu pot fi considerate drept probe în sensul art. 117 CPC, care ar justifica circumstanțele invocate în favoarea respingerii acțiunii. Prin ele nu este stabilită realitatea condițiilor de detenție în Penitenciarul nr. 13. Or, acestea nu furnizează instanței elemente care ar forma convingerea judecătorilor.

Prin urmare, instanța de recurs apreciază decizia instanței de apel ca fiind netemeinică sub aspectul probațiunii, deoarece instanța de apel nu a stăruit prin toate mijloacele în vederea descoperirii adevărului și a prevenirii oricăror greșeli în cunoașterea situației de fapt în penitenciar, nesocotind alte reguli ale probațiunii.

Ca urmare a celor menționate, în conexiunea celor relatate, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră ca decizia instanței de apel este neîntemeiată, fapt ce impune necesitatea admiterii recursului, casării deciziei instanței de apel și menținerii hotărârii primei instanțe.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. f), art. 445 alin. (3) Cod de procedură civilă, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție,

d e c i d e:

Se admite recursul declarat de Cucer Vadim, reprezentat de avocatul Belousov Andrei.

Se casează decizia din 25 ianuarie 2018 a Curții de Apel Chișinău și se menține hotărârea din 13 iulie 2017 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, în cauza civilă la cererea de chemare în judecată depusă de Cucer Vadim împotriva Penitenciarului nr. 13 municipiul Chișinău, Ministerului Justiției al Republicii Moldova, Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova, intervenient accesoriu Departamentul Instituțiilor Penitenciare cu privire la constatarea încălcării drepturilor și repararea prejudiciului moral.

Decizia este irevocabilă.

Președintele ședinței, judecătorul

judecătorii

Oleg Sternioală

Ala Cobăneanu

Galina Stratulat

Mariana Pitic

Iurie Bejenaru